

Bernhard Nordh:

A hódtavi újtelepesek

(Nybyggarna vid Bäversjön)

Fordította: Bartha István és Hegyi Éva

Gondozta: Szász Enikő

Nyolcadik fejezet

Beversjötől alig húsz kilométernyire lévő völgynyílásban lakott Olof Nilsson a feleségével, Erikával. Az egész hegyvidéken nem volt náluk szegényebb ember. Olofnak még csak háza sem volt. Egy nyomorúságos földkunyhó volt a lakásuk és egyben az istállójuk is... Három embernek és két kecskének nyújtott menedéket ez a kunyhó, amelynek ledöngölt fapadlója alig volt több tíz négyzetméternél. Már régen fel kellett volna építeniük a házat, de valami mindig megakadályozta szándékukban. Jóllehet már egy éve laktak ebben a völgyben, Olof még mindig nem kért papírt a telepre. Úgy vélte, nincs miért sietnie az igazolással. Vannak emberek, akik tíz, sőt húsz éve laknak itt a vadonban, anélkül, hogy a kincstártól papírt kértek volna.

Olof éppen krumplit ültetett. Fiatal arca sötét és keserű volt, ahogy a vasazott fakapájával a fészkeket kivájta. Úgy hatott mintha megannyi apró sirgödröt ásna, mindenik krumpliszemnek egyet-egyét.

Erika kisgyermekkel a karján jött ki a kunyhóból. Alakja kicsiny és törékeny, haja világos szőke, arca beesett és halovány. Egy pillantást vetett a hegyoldalra, ahol a kecskéik voltak kikötve, majd elindult az irtás felé. A karján ülő gyermek álmosan hunyorított a napfényben. Sápadt volt, a szeme alatt nagy táskák lógtak. Hasa felpuffadt a fakéreg-léből, sóshalból és vízből álló hosszantartó diétától.

A fiatalasszony egy pillanatig megállt, a férje munkáját nézte. Ajka megmegrándult. Látszott rajta, hogy nehezeire esik lélegzenie.

- Gondolod, hogy lesz valami belőle?- kérdezte hirtelen.

A férfi néhány izzadságcseppet törölt le az arcáról.

- Hogy lesz-e?- dörmögte. – Kell hogy legyen!

- Úgy gondolom, hogy talán mégis jobb lenne elmenni innen. Nem maradhatunk itt, ha semmi sem lesz belőle - mondta szinte kérlelőn az asszony.

Olof élesen nézett a feleségére.

- Ugyan hová mennének? Azt hiszed, az apád befogad téged meg a gyermeket?

- Talán csak nem fog kihajítani?!

- Én meg menjek haza az én apámhoz, mi? ... Haza, hogy lássam a gúnyos mosolyát! Emlékszel még arra, hogy mit mondott? „Majd hazajössz, ha az éhségtől korog a gyomrod!” – Nem, én nem megyek haza, és te sem mégy apádhoz a gyermekkel. Várnunk kell. Egyszer majd csak lemehetünk Stornäsbe, de most még nem.

- Úgy gondolod, addig maradunk itt, amíg...

- Igen, amíg az öregek meghalnak. Örökké ők sem élnek.

- Jó, de ez még eltarthat egy ideig.

- Ha éppen tíz évig tart, akkor is várnunk kell! – jelentette ki a férfi határozottan. Nem fogunk tőlük koldulni. Jöjjenek ide, és ők mondják: „Hazajöhettek!”. Akkor majd megyünk, de csakis akkor. Nem bizonyítottad-e be nekik, hogy hozzávaló vagy? Tudsz bánni az állatokkal és tudsz gyermeket szülni. Bizony, megmutattad nekik, mégsem hagyták, hogy összeházasodjunk. Még a házuknál sem maradhattál. Ha ilyenek voltak hozzánk, ott egye meg a fene őket. Megmutatjuk, hogy úgy is meg tudunk élni, ha senki nem segít.

Erika tudta, hogy reménytelen Olofot rábeszélni ilyen kedvében. Makacs, kónok, mint az apja. Letette a gyermeket és segíteni kezdett a férjének. A munka meglehetősen nehezeére esett, lassan haladt vele. Egy rövid ideig minden egyes krumpliszemet a kezében tartott, mintha a saját melegéből és életerejéből adna át valamit, majd óvatosan a földbe helyezte.

Az irtás nem volt nagy, de egy darabocská mégis üresen maradt az utolsó krumpliszem elültetése után. Erika félt, hogy Olof szemrehányást tesz majd, amiért túl közel ültette egymáshoz. A férfi azonban nem szólt semmit. Talán belátta, hogy néha, a tavaszi napokban, szükséges egy-egy krumplit is adni a gyermeküknek ahhoz a nyomorult sóshalhoz. Erika beletörülte kezét egy fűcsomóba, majd férjére bámult.

Ha itt maradunk, akkor szerezned kell egy borjút, amit majd felnevelünk. A bőrök árából talán futja.

- Semmi értelme borjút venni, magyarázta a férfi. Túl soká tart, amíg tejet ad. Egy hasas tinót kell venni.

Erika azon tűnődött, hogy elég lesz-e majd a pénz.

- Lisztre és más létszükségleti cikkekre is gondolnunk kell, amit a hegyvidék nem adhat meg.

Olof megígérte, hogy majd utánanézik a dolgoknak. Az állatok talán nem is olyan drágák most, amikor gyenge kilátás van bő takarmányra.

- Legjobb talán, ha már holnap lemegy, hogy amíg a fű kinő vissza is érhesz.

Olof belátta, hogy a feleségének igaza van. Van egy hete rá, hogy a tőlük ötven kilométerre, délre fekvő lakott vidékig elvándoroljon. Ott született és minden újtelepest jól ismer.

Másnap korán reggel puskával és hátizsákkal felszerelve, útra készen állott. Erika kikísérte, hogy a reggeli napfényben még egyszer láthassa a férje arcát, mielőtt a cserjésben eltűnik.

Ha találkozol valakivel az enyéim közül, mondd meg, hogy jól van dolgom. Mond meg azt is, hogy a kisfiunk szépen nő, hamarosan jární fog. Mondd meg, hogy négy hónapos koráig szoptattam. Ha kérdik, megmondhatod, hogy tavasszal bizony alig tudta felemelni a fejét, de aztán jobban lett, mihelyt zöld füvet vagdalthattam neki. Mondd meg, hogy a kicsi kékszemű és szőke haja már kezd göndörödni. Azt se felejtsd el megmondani, hogy voltunk a papnál, megesküdtünk, és megkereszteltük a gyermekeket.

Amikor Erika egyedül maradt, kivezette a kecskéket, s kikötötte a kunyhó közelébe. Ezen a vidéken tartani lehet a medvétől és rozsomáktól. Az asszony jól tudta, hogy a vadállatok is megérik, ha nincs férfi a közelben. Egy hosszúnyelű fejsze volt az egyetlen fegyvere, ami a rozsomák ellen még megjárja, ha idejében észre veszi. Ha medve jön, s nem lehet sikollyal elriasztani, hamar be kell vinni a kecskéket a kunyhóba és füstölgő gallyakkal fogadni a tenyeres talpást.

Eltelt három nap, de Erika semmi nyugtalanságot nem érzett. Időbe telik a telepesekig elmenni. Ha egy hét múlva sem térne vissza Olof, akkor kezdetne szerencsétlenségre gondolni. De nem előbb. Gondozta a gyermekét meg a kecskéket, irtotta a bokrokat, hogy kiszélesítse a tisztást, de annyira nem volt mersze eltávolodni a kunyhótól, hogy kivesse a halászhálót.

Éjszakáinként néha felriadt álmából, s hallgatódzott, hogy mi történik ott kinn a vadonban, készen arra, hogy fejszét ragadjon. Hosszú ideig feküdt sokszor és azon tűnődött, hogy vajon miért is teremtette az Úr a Stornäs és a Grannliden közötti lápos vidéket. Senkinek sem volt öröme belőle, csupán vizsályt és verekedést okozott. Ha ez nem lett volna, akkor most Oloffal együtt Stornäsben laknának. De mit tehetnek, ha egyszer itt van ez az átkozott mocsár?! Ahogy ezt a nyomorult mocsarat nem lehet eltüntetni, ugyanúgy az sem lehetséges, hogy két konokfejű újtelepes békejobbot nyújtson egymásnak. Mindegyik úgy véli, hogy nagyobb jussa van a gazdátlan területről lekaszált szénakupacokhoz, mint a másiknak. Az pedig, hogy egy régebbi telepes annyira jóhiszemű legyen, hogy megtúrje saját házánál a „tolvaj” lányát, ellenkezik a józan ésszel, még akkor is, ha ez a fia számára kiszemelt menyecske bebizonyította, hogy tud bánni az állatokkal és gyereket is szülni.

Ez a nyomorúságos kis darab mocsári kaszáló volt az egyetlen oka annak, hogy Olof és Erika majdnem úgy éltek, mint a menekültek. A mocsár és az ínség-év okozta mindezt, amely arra kényszerítette az újtelepeseket, hogy minden maréknyi füvet összekaparjanak. Jól termő években ez a vitatott mocsári kaszáló még annyit sem ért, mint az ember lekopott körme alatti piszok. Túlságosan messze volt Stornästől és Grannlidentől egyaránt, s nem fizetődött ki odamenni, kaszálni, amikor közelebb is voltak jó kaszálók.

Az egyik bőtermő esztendőben történt, hogy Olof Grannlidenben szemet vetett Erikára. Megtetszett neki a fürge mozgása, meg a kedves tekintete.

„Megházasodni! Igen ám, de előbb Erikának egy ideig Stornäsben kell lagnia,

és be kell bizonyítania, hogy mit tud.”

Az após házában töltött idő a lány tűzkeresztsége! Egyetlen becsületes újtelepes sem hagyja a fiát összeházasodni egy lánnyal csupán azért, mert annak szép az arca. A kezekkel, a karokkal meg a derékkel szoktak dolgozni, nem pedig az arccal. S ha gyerekszülésre kerül a sor, sokkal többet ér egy széles csípő, mint egy finom metszésű orr. A szép arcból több kár származik, mint haszon. Legfőképpen, ha olyan helyen laknak, ahol néhanapján éjszakai szállást kell adni a fuvarosoknak, akik keletről, hófűvásos utakon igyekeznek a norvég vásárokra. Egy csinos arc csak kísértésbe hozza a fuvarosokat; s mivel egy újtelepes sem tűri meg, hogy a feleségéhez idegen nyúljon, a késnek mindig kézügyben kell lennie. A késelőt pedig igen gyakran megsúróják. Aki pedig hasszúrással kénytelen feküdni, bajosan vethet hurkot a hófajdnak, aligha állíthat fel rókacsapdát, és a farkasokat sem üdvözölheti. Márpedig ez igen nagy veszély. Ezért egy széplánynak igen ügyesnek kell lenni ahhoz, hogy könyörületet nyerjen a kritikus apák előtt. Ha netalán a legény olyan „gyerekbetegségben” szenved, hogy egy ragyogó szempártól is el talál szédülni, akkor a felbőszült apa ugyancsak kurtán-furcsán megmagyarázta, hogy a hús, az csak hús. A széparcú lány semmivel sem ízletesebb, mint a csúnya. A hús melege mindenkinél egyforma.

Erika becsülettel állta a tűzkeresztséget... Gondozta az állatokat, dolgozott a kaszálón, szecskázta a sózni való fűvet, bogyókat gyűjtött és végül várandós is lett. Már minden rendben volt ahhoz, hogy a szeptemberi egyházi ünnepekkor megesküdjének. De ekkor jött a takarmányhiány, meg a lópia miatti civakodás. Olof szembehelyezkedett az apjával, s nem akarta, hogy Erika elmenjen Stornäséből. A két konok szembekerülésének az lett a vége, hogy a fiatalok a vadonba vették az útjukat, s alig bírtak összeácsolni egy kis földkunyhót, az első hóvihár előtt.

*

Hatodik nap estéjén, a hosszú úttól kimerülten, egy elcsigázott borjazó tinóval állított be Olof. Erika alaposan szemügyre vette a tinót, s férjétől megtudta, hogy már három hete folytatott volt. Virágnak keresztelte. Nyomban ki is kötötte legelni. Éjszakára a kunyhóban kellett helyet szorítania a tinó számára is. Legroszszabb esetben a kecskék kint maradnak. A tinó túl drága, semhogy kitegyék annak, hogy egy kóbor medve mancsai közé kerüljön. Most már istállót kell építeniük, vagy legalább a kunyhót kell kibővíteniük az egyik végénél.

Olof elbeszélte, hogy megjárta Grannlident.

– Az otthoniak egészségesek, de úgy néz ki, hogy ott is igen szűkös esztendő lesz. A magot ugyan elvetették, de még alig sarjadt ki, s a fű se volt nagyobb, mint itt náluk. Stornäsben Eskil és Margaréta kicsinye meghalt. A tinót... igen, a tinót Matteustól vette. Hús tallérral maradt adósa, de ezt majd megadja, ha sikerül csövégre kapnia a telep környékén lebzselő rozsomákot. Látta ma a

nyomát, ennek a telhetetlen vadnak, sőt medveürüléket is látott. „Ó, ha elejtené a medvét, akkor igazán bővében lennének a húsnak, a bőre, pedig hozna egy kis pénzt a konyhára.”

A férfi egészen belemelegedett a leendő jó vadászsákmányról való ábrándozásba, de nyomban elcsendesedett és rosszkedvű lett, amikor Erika arról faggatta, hogy járt-e a szüleinél.

- Igen, jártam! - de ennél többet nem mondott.

Miután Olof evett, kiment, hogy utána nézzen a tinóknak. A tinó elége magához tért a megerőltető vándorlás után és kérődzve feküdt. A férfi elégedetten tekintett új háziállatára. Néhány hét múlva még domborúbb lesz a hasa. Legelővel sem lesz baj, egészen késő őszig, s akkor már csak egy jó adag téli takarmányra lesz szükség. Ha a tinó megborjúzik, lesz tej is, s ahol tej van a háznál, ott távol lehet tartani az éhínséget. Még Erika is vagyonosnak érezte magát, amint ott állt és tekintéssel szinte simogatta az állatot. Most már csak jobbra fordul minden, hisz már tehenük is van.

- Szomszédokat kaptunk - mondta hirtelen az ember.

- Szomszédokat? - csodálkozott Erika. - Hol laknak?

- Nem messze innen. Úgy háromórányira. A férfi délies tájszólással beszél, de nem olysavalaki, akivel szóba elegyedhetnének. A felesége bolond.

- Nincs eszénél, azt mondd? - csodálkozott Erika. - Hogyan tudnak meglenni, ha az asszony nem épeszü? Vannak állataik?

- Dehogy! Nincsenek, s csak mostanság jöttek ide.

- Gyermeük van-e?

- Én ugyan nem láttam. De alig hiszem, hogy egy ilyen bolond gyereket szülhet. A nő azt meséli, hogy a férje egy angyal, s hogy rövidesen a mennybe mennek.

Erikának elszorult a szíve.

- A mennybe menni... - suttogta. - De a férfi... mit mondott a férfi?

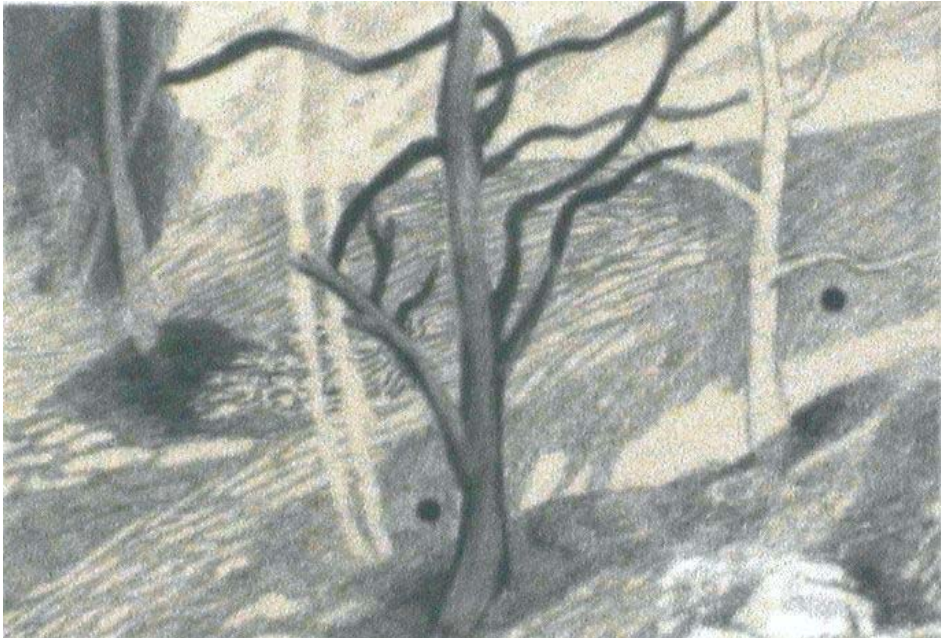
- A Norvégiába vezető legjobb út iránt érdeklődött. Oda akarnak menni, üzletelni. Nem most, de még mielőtt leesik az első hó. Kunyhót építenek, de alig hiszem, hogy sokáig megmaradhassanak ott. A lappok majd elkergetik őket onnan. Ennyire közel nem tűrik meg az újtelepeseket.

- Nem mondtad ezt nekik? - kérdezte Erika aggódva.

- Dehogynem. De a férfi azt felelte, hogy ő semmi rosszat nem akar a lappoknak, s hogy a lappok, az egész hegyvidéken, szabadon legeltethetnek. Azt is mondtam, hogy a lappok ahhoz a helyhez közel szokták tartani az őszi és tavaszi pihenőt, ahol ő a kunyhót építi; meg hogy a rénszarvasok az átvonulásukkor valószínűleg letarolják a földeket. Erre azt mondta a férfi, hogy nem törődik a rénszarvasokkal. „Mire azok jönnek - mondta - addigra már megfagy a föld, úgyhogy nincs amibe kárt tenniük.” Erre azt kérdeztem, hogy nem gondol-e a szénaboglyákra, azokban kárt tehetnek a szarvasok, de ő azt felelte, hogy nincs szándékában szénát gyűjteni.

-
- Hát nem fognak állatokat tartani? – kíváncsiskodott Erika.
 - Ezt én biz' nem tudom – felelte Olof, - de egyébként nemigen tarthat állatokat, ha bolond a felesége. Hisz úgysem tudná gondjukat viselni.
 - Talán szökevény?
- A férfi komolyan bólintott.
- Igen, meglehet, hogy szökevény. Vigyáznunk kell, hogy semmi közünk ne legyen egymáshoz.

Folytatása következő lapszámunkban

Mayer Hella grafikája